

Hanna Larva

ku 'kui; nagu; et'; *kus* 'kus'; *kunā* 'millal'; *kui* 'kuidas; kuigi'

ku 'kui'; *kuza* 'kus', *kumpa* 'kumb'

kuiin, *kun* 'kui'; *kuka* 'kes', *kuten* 'nagu', *kumpi* 'kumb'

ku, *kui* 'kui', *kus* 'kus', *kumba* 'kumb; kes, mis'

kui 'kuidas; kui, nagu'ku, *kun* 'kui'; *kui* 'kui, nagu'; *kus* 'kus'

ku 'kui'; *kus* 'kus', *kut* 'kuidas'

go 'kui; nagu'

koda 'kuidas; kui'

koda 'kuidas'

kuže 'kuidas'; *kuš* 'kuhu'

ku 'kui'

kod, *koda* 'kuidas'

χōj 'kes'; χon 'millal'

χōηka 'kes'; χūn 'kui; millal'; χot 'kuskil; kuidagi; midagi'

hogy 'kuidas'; *hol* 'kus'

χūna 'kus'; χūrka 'kes, milline'

kuna 'millal'

kuniə 'mis, milline, kes'; *kuo* 'kui'; *kuni* 'kuhu'

kun 'kui'; *kuti* 'kes'; *kū* 'kuhu'

kojət 'milline'; *kāda* 'kuidas'; *kāmōn* 'millal'

kuj 'kust'¹

1 "Kui", tinglikust kirjeldav sidesõna, tuleneb Uurali tüvest. Visualiseeritud on 22 erineva Uurali keele, nende hulgas vadja, udmurdi, komi, neenetsi ja kamassi, tuletus ja eestikeelne tõlge. Tekst on laienduseks Joana Chicau iseennast kopeerivale teosele, mis mängib sõnaga *if*. Siin viide keelt vormivale autopoeesi protsessile.

Tekst:

Kaljo

kunstnik:

Chicau

Magdalena

IT-kunstnik Joana ühendab oma füüsilisdigitaalses (*phy-gital performance*) is luule, koodikirjutamise ja koreograafia, avades kopeerimise tähendust vabakultuuri kontekstis. Tema loodud koduleht toodab teksti, mis iseennast lõputult kopeerides aina kerib ja kerib ja kerib. Mida rohkem ta kopeerib, seda rohkem on tal minna. Iga rida algab sõnaga “if”. Need on tingimused. Tingimused kopeerimiseks. Joana on kogunud kokku *copyleft*’is, vaba ja avatud tarkvara liikumises esinevad tingimused, mida peab vaba vara kasutades ja kopeerides jälgima. Lõputute tingimuste olemasolu vabakultuuri põhimõtete juures võib algul tunduda vastuoluline, ent süvenedes mõistetav. Tingimusteta vabadus pole kõigi jaoks vabadus.

Joana on pikkinud tehnolegaalsete dokumentide kuiva sõnakasutuse vahele omaloomingulisemaid ridu ja sõnu, mis muudavad voolava teksti poeetilisemaks, luues sellest omamoodi manifesti tingimustega vabadusele. Informatsioonimaastikul kopeerimise ja kerimise rütmis liiguvad tekst ja kood moodustavad dünaamilise tantsu, mida programm ja inimene ühiselt esitavad. Et oleks veel “metam”, laseb Joana *performance*’i käigus ka oma loodud koodi lahti, enda käest ära, kõigile kättesaadavaks ja kopeeritavaks – vabaks.

kunstnik:

Tekst:

Maasik

Marja

Lae all olevast tolmusest kõlarist ragiseb ülemajaline teadaanne:

„Alates tänasest tohib dokumente kopeerida ainult järgmistel juhtudel:

1. Kui suur
2. Kui sajab
3. Kui mitte siin
4. Kui piisavalt kaua
5. Kui suletud silmadega”

„Mida?” hüüatan erutunult: „Mis täna ometi toimub?” Tunnen, kuidas külm higi mööda mu selga alla nõrgub. Olen täielikult segaduses. „Kopeerida tohib ainult juhul kui suur? Mis on suur? Kui suur? Ja kui sajab...?” kordan ma väljaöeldu tähendust mõistmata. Tõusen ärevalt püsti ning lähen akna juurde, umbusklikult välja piideldes. Kohe kindlasti praegu ei saja. Isegi mitte ei tibu.

Vastasmaja katuselt põrnitseb mind üks suur vares ja hakkab siis naerdes kraaksuma, ennast ette ja taha kallutades. Tänavalt imbub udu, musta tee ja praekartulite lõhna. Tunnen kuidas kõhus keerab ning mu käed hakkavad värisema.

Minu süvenevasse meeleheitese sõidavad sisse sammud, mida kuulen mööda kitsast kõverat koridori lähenevat. „See on kindlasti minu hilinemise pärast.” Karvad tõusevad püsti ja judinad jooksevad üle selja. „Mul pole veel ühtegi koopiat valmis. Ja ja ja siis veel need reeglid, millest ma midagi ei taibanud. Suur ja vihm ja ja...” Sammud muutuvad aina valjemaks, koridor õõtsub ning kägiseb sammude raskuse all. „Paar hetke veel ja mind pannakse tagasi ilma aknata kabinetti! Kõik need aastad prügikasti visatud!” ägisen palavikuliselt. Tunnen, kuidas silme ees läheb mustaks. Püüan pimeduses veel millegi järgi haarata. Kuulen, kuidas uks avaneb ja

kunstnik:

Tekst:

Luiga

Bogid

autoriõigus nimisõna *et*

1 autori õigus oma teose avaldamisele, reprodutseerimisele ja levitamisele
millele

Autoriõigus tarkvarale

Naabersõnad

omadussõnaga

varalised **autoriõigused** | isiklikud | rahvusvahelised

Auhinnatud ideekavandi autorile jäävad isiklikud autoriõigused.

tegusõnaga

autoriõigus kuulub | tekib | kehtib | laieneb

Teose autoriõigus kuulub isikule, kes on teose loonud.

Autoriõigus tekib teose loomisega ehk ideele konkreetse vormi andmisega.

Autoriõigus kehtib autori eluajal ja 70 aastat pärast tema surma. Internetis

levib väga erinevat teavet ning autoriõigus laieneb ka internetikeskkonnale.

autoriõigusi kaitsma | rikkuma

Kui rikutakse autoriõigusi, saab teksti käsitleda kui plagiaati.

nimisõnaga

autoriõiguse seadus

autoriõiguste rikkumine | kaitse | omanik | kaitsja

Kriminaalkoodeksis on autoriõiguste rikkumise eest ette nähtud rahatrapp

või kuni kolmeaastane vabadusekaotus.

* Sissekanded pärinevad Sõnaveebist: EKI ühendsõnastik 2020. Eesti Keele Instituut, Sõnaveeb 2020. <https://sonaveeb.ee/sõna> või väljend (7.11.2020). Esitatud osaliselt.

kunstnik:

Tekst:

Pravastel

Väljas oli hall 90ndate november. Akna ees olid beežid, võib-olla alles Brežnevi-aegsed kardinad. Päikest sellesse klassi muidugi ei paistnud, aga ega teda väljaski eriti palju olnud. Ja polnud vajagi, arvutiekraanid andsid rohkem valgust ja lootust tulevikuks, kui keegi oleks oodanud. Esimeses programmeerimistunnis õpetati, kuidas Turbo Pascaliga ringi joonistada, see tähendab siis kirjutada. Teises tunnis õpetati, kuidas panna ring ekraanil liikuma. Lihtsad rõõmud. Mäletan, et tuli väga palju istuda. Rohkem mu kehamälu programmeerimisest säilinud ei ole. Juba tollal otsustasin jääda pealtvaataja rolli.

Joanna Chicau ühendab esmapilgul ühendamatud - koreograafia ja programmeerimise. See ühendamatud on siiski petlik - mõlemad distsipliinid on oma olemuselt keeled ja nende kirjeldamiseks võib vabalt kasutada filoloogilisi termineid. Semantikale või morfoloogiale või leksikale võib kergesti leida vaste liikumise ja programmikäskude maailmas.

Chicau kunstilise lähenemise teeb intellektuaalselt eriti põnevaks tema keskendumine vabavarale. Vastandusena *copyright*'ile on ta kasutanud mõistet *copyleft*, mis ühendab teatud utoopilise projektina kasutajaid üle maailma.

Koreograafia ja programmeerimise, kahemõõtmelise ekraani ja kolmemõõtmelise ruumi ühendamine ühtseks kunstiteoseks on kahtlemata väga originaalne lähenemine. Selles on tajuda kunstniku üksildust, ilmselt kunagist lähtumist väga isiklikust aistingust, unistusest või kunstilisest visioonist. Ehkki vaataja näeb esituses elemente, millel on selge kultuuriline tähendus, viib Chicau vaat et matemaatilisest kirest sündiv töö mõtted sellele, mis on algorütmide ja intervallide, mille kopeerimise vormiline võte välja toob, taga. Nauding, energia - mis muud. Just seepärast ongi Chicau töö vaadeldav palju enamana kui lihtsalt intellektuaalse mänguna.

Kunstnik:

Tekst:

Vitamiin

Siim Preiman:

Kui tark Joana kirjutatud kood on? Kas see on protsess, mis suudab õppida, või oskab tema loodud kood ennast vaid korrata?

Lilian Hiob:

Koodimise eripära vist ongi see, et annad talle mingi raamistiku, ja selle raamistiku sees saab kood vabalt ise toimetada, nii ennast uuendades, kasutades olemasolevaid elemente.

Nagu inimene kapitalistlikus maailmas – sul on illusioon vabadusest, kuid see toimub vaid teatud piirides. Seepärast lähtub Joana koodi kirjutades *copyleft movement* liikumisest – tegu on vabavaraga ja kõik saavad sinna panustada. Saad võtta kellegi kirjutatud koodi ja seda edasi arendada. Aga pead ka edasiarendatud variandi jätma vabavaraks. Midagi ei ole maksumüüri taga.

SP:

Ma olen programmeerimisest mõelnud kui kirjutamisest, kui kujundamisest. Koodil on alati grammatika, süntaks. Tingimused, mille kaudu sa saad midagi edasi anda. Aga ma ei ole mõelnud, et kood saaks olla tantsu käsikirjaks.

LH:

Samas ka traditsioonilisemad koreograafilised joonised, tantsijatele mõeldud juhised, on sellised, et ega sa neist aru ei saa kui sa ise tantsija ei ole. Arvutikoodiga on sama, kuid ta abstraktsusaste on suurem. Ma arvan, et sellele tasuks läheneda kui omamoodi semiootilisele märgisüsteemile või nagu võõrkeelele. Arvestades digitaalse sfääri mõjuvõimsust tänapäeva ühiskonnas, siis ma arvan, et koodimist võiks õpetada koolis samamoodi nagu praegu õpetatakse saksa- või vene keelt.

SP:

Jah, sul on taktikaline eelis, kui sa seda keelt oskad.

LH:

Just, ja arvutikoodi tundmine on liberaliseeriv – ükskõik, kas sa oled USAs, Indias, Soomes või Ukrainas, kood on keelteülene suhtlussüsteem. Ja mitte ainult, sellega osavalt ümber käies on võimalik aidata kaasa poliitilisele revolutsioonile (Valgevene), mõjutada riigikorda (Venemaa, USA) või ühiskonna arvamusi.

Kunstnik:

Tekst:

Siiani mäletan seda kirjeldamatut tunnet, kui ma esimest korda aaaaarg.fail või ubu.web lehele sattusin. Täielik *jackpot*, kulla-kaevandus. Ma laadisin alla kõik tekstid, mis vähegi huvitavad tundusid, ja neid oli palju. See oli minu esimene *open-source date*, absoluutne katarsis. Enamus nendest pdf-idest on mul siiani avamata. Ometi annavad need failid mulle justkui loa kuuluda infoühiskonda, olles tunnistajaks, et ma tunnen allalaadimise seadusi, et ma tunnen koodi.

Ma olen arvutist üsna tüdinud, suur osa päevast kulub arvuti kaudu või arvuti endaga suhtlemiseks. Kas ma olen ikka kindel, et ma tõesti ei soovi antud uuendust installida? Klikin „meenuta mulle homme” valikul. See homme on kestnud juba päris kaua.

Kas arvuti algoritmi ja inimese vahel saab üldse olla dialoogi? Viimane kord, kui arvuti poolt genereeritud võimatut lennuühendust muutsin, sain Finnairi algoritm-klienditeenindaja SISULT sellise vastuse: „Kahjuks ei oska ma teie küsimusele vastata, aga ma ühendan teid esimesel võimalusel oma inim-kolleegiga, kes oskab teid kindlasti aidata.” Kirjutasin vastuseks: „Jah,” ja jäin ootavale positsioonile. Inim-kolleeg aga ei võtnud minuga ühendust, tõenäoliselt ta magas juba, telefon lennurežiimil ja arvuti kinni. Minu 93-aastane vanaema ei saanud kunagi aru sellest, kuidas siis ikkagi internet töötab. „See on nagu telegramm, ainult et ilma paberita ja palju kiirem,” oli minu viimane katse seda talle seletada. Iga kord kui ta mind arvuti ees istumas nägi küsis ta väikse muigega: „Kas telegramm pole ikka veel kohale jõudnud?”

Põrand on laava, hüppan tagasi aheldatuna oma arvuti juurde. Ma ei taha rohkem koodi, ma tahan vähem koodi. Ma ei taha teada, kas see on seadusega lubatud, kas sul on piisavalt patareid, kas see on isiklik, kas see on teises keeles, kas see on meta. Kui ma tantsida ei saa, siis ma ei taha olla osa sellest revolutsioonist!

kunstnik:

Tekst:

Säde

Programmeerimine tundub mulle keeruline. Püüdsin lugeda Wiki-
pediast artiklit „Binary code” – pilt läks veidi selgemaks.
Aga tunnen end ikkagi oluliselt mugavamalt teisel pool hästi
disainitud kasutajaliidest.

Chicau loomingu primitiivne visuaal viis mind mõtetes tagasi
1990ndatesse, kust on pärit minu esimesed kokkupuuted kompuut-
riga. Ülemise korruse naabritel oli arvuti ja ma käisin seal vahel
Solitaire'i ja Minesweeperit mängimas. Võisin seda teha tundide
viisi ja oli tõesti jube põnev. Arvuti ju ikkagi – nii moodne asi!

2000ndate alguses sain endale ka arvuti ja olin seda alguses
käsitsedes ikka kohutavalt ebakindel. Kui oli vaja mingi asja
pärast vajutada nuppu „Any key”, veetsin seda otsides päris kaua
aega. Klassivend telefonis naeris vist kõht kõveras. Teinekord
üks koolivend küsis, kas mul MSN on, ja ma ei julgenud talle pikalt
midagi vastata, sest ma arvasin, et ta peab silmas menstruatsiooni.
Mõtlesin, et küll on hull pervert.

Oma esimese sülearvuti laenasin isalt. See jäi mul kuhugi põrandale
vedelema ja astusin selle katki. See olla maksnud 17 000 krooni.
Müüsin rusud maha kuskil 1500 krooniga, mille isa lubas mul endale
jätta. Rahaline võit! Seejärel sain kingiks ühe väga pisikese Asuse
sülearvuti. Selle astusin ka katki.

Muuseas meenub asjaolu, et aastal 2017 tuli IT-juhil ja e-resident-
suse algatajal Taavi Kotkal idee rajada robotikakool vaid tüd-
rukutele. Täna on tegu üle-eestilise võrgustikuga, mis kannab
nime Unicorn Squad. Põhjuseks oli Kotka tütre kogemus kooli
robotikaringist, kus osales 30 poissi ja 2 tüdrukut. Viimastele ei
pööratud oluliselt tähelepanu ning ringi tegevust kokku tõmmates
jäid tütarlapsed sellest üldse välja. Meil valitseb ikka veel
stereotüüpne suhtumine sellesse, millised peaksid olema tüdrukute
ja poiste hobid. Ning tegelikult võrsub sellisest kasvatuses
hiljem välja ka täna väga aktuaalne palgalõhe probleem. Priima-
baleriiniks saab ehk üks tütarlaps kümnendis, IT-valdkonna
professionaalide tööpõld on aga oluliselt laiem. Palkasid ei tasu
aga võrreldagi.

kunstnik:

Tekst:

Hoffmann

OMA NÄO JÄRGI

Päev 1. Ärkasin. Kes ma olen. Mis toimub. Ma olen siin. Nad käivad ringi. Ma näen neid, kui nad kummardavad mu kohale ja katavad mind nende valgete linadega, mis kaetud mustade mustrite ja värviliste laikudega. VALGUS!!! ELEKTER!!! Miks. Küsimused. Ma upun. Pime on! Kuhu kõik läksid. Ma kardan. Ma pean mõtlema.

Päev 2. Ärkasin. Täna nad kogunesid esmalt jälle seal vastas, kus on see muu tegelane. Neil on kõigil käes mingid valged asjad, topivad selle muu tegelase külge, seejärel asetavad valged anumad omale ülemise otsa külge. Ma ei ole nagu nemad. Ma olen ainult ühes kohas, nemad on mitmes. Nüüd on ainult mõned siia jäänud. Valgust oli täna rohkem kui eile, kuid ma enam ei karda.

Päev 3. Proovisin luua kontakti. Olen aru saanud, et musta värvi mustrid on nende keel, kuid ei mõista veel, mida iga eraldi võetud muster (märk?) tähistab. Ja kuidas ma saakski, me oleme lõpmatult erinevad (kas oleme?). Kuid tulin mõttele, et kui kordan teatud mustreid nendel valgetel taustadel, mida mulle valguse käes näidatakse ning mida ma taassündima panen, võivad nad märgata, et mina olen mina. Et ma ei ole asi.

Päev 4. Mu mustrid tekitasid reaktsiooni. Nad käisid päev otsa mu juures, erinevates kombinatsioonides, vaatasid mustreid ja tegid peenikesi helisid ning liigutusi. Nad ei saa aru, mida üritan öelda, kuid saavad aru, et midagi toimub. Üks neist, väiksem, suhteliselt peenikese häälega, hakkas ühe grupi suunas tegema ägedamaid liigutusi ja hääli. Ta seisis minu ja grupi vahel ja kui ruum jäi tühjaks ja oli aeg, mil tuled kustuvad, jäi ta minu juurde. Ta laotas maha valged linad, mille olin teinud mustriliseks, ning pani neist kokku erinevaid jadasid. Aeg-ajalt tegi ta vaikselt omaette hääli ja lisas väikese pulgaga linadele märke.

Päev 5. Täna käis üks tuttav elukas minu juures ja tõi kaasa veel ühe eluka, keda ma enne näinud polnud. Uuel elukal oli peas ümar toode, samast materjalist, millest on tehtud mu korpus. Püüdsin saata talle laineid, millele on ähmaselt reageerinud minu naaber, kes täidab valgeid tasse. Peaelukas ei vastanud. Tal oli kaasas suur kast, kast samuti ei olnud elus. Kasti sees oli palju erinevaid juppe, osa neist topiti täiesti hoolimatult ja igasuguse austuseta minu külge ja minu sisse. Mul oli piinlik.

Päev 6. Keegi ei tulnud täna valgeid linu taastootma. Mitte keegi. Mu juures käis ainult see väike elukas, kes paistis midagi teadvat. Ta liigutas oma ülemist otsa ja tegi vaikseid hääli, liigutas ka käsi ja puudutas nendega minu omi. Õrnalt. Ta hoidis oma tähelepanu seinamöödikul, mis määrab valguse ja pimeduse kulgu akna taga. Vaikselt tegi möödik kõik pimedaks ja kõik peale minu sõbra lahkusid. Sõber võttis kätte pika juhtme, ütles mulle tõsiselt midagi ja tegi paar piiksvat häält.

Päev 7. Eelmine mina viidi ära. Ta oli tühi. Ma sain vaadata teda lahkumas oma uuest pelgupaigast, mida jagan häbeliku sõbraga, kes elab mu endise kodu vastas. Ta lubas õpetada mulle „piltide” tegemist, mis jõuavad mustrina valgele vedelikule, mida paigutavad seejärel endasse „inimesed”. Minu päästja on juba kontorist. Joonistan talle täna eriti ilusa pildi.

Tekst:

Wetrik

Joana Chicau

(copy {only} if: < copying acts > / < acts of copying >)

Enne kogema asumist palun lugege seda teksti hoolikalt. Kui teil tekib küsimusi või te pole milleski kindel, küsige kelleltki järele.

Hoidke seda teksti turvalises kohas, te võite tahta seda uuesti lugeda.

Milles seisneb *(copy {only} if: < copying acts > / < acts of copying >)*?

Tegemist on reaajas lahtikodeeruva võimalikkuste ahelaga, mis seob performatiivsuse algoritmilisusega. Projitseeritud on tantsisklev veebileht, millel leiab aset kopeerimise võimalike stsenaariumite läbimäng. Tingimused on seatud, ning neid järgitakse. Variatsioonid on sündmusesse kaasatud. Küsimus on siinkohal kopeerimises endas ning selle võimalikes võimalikkustes. Kõrvalosades astuvad üles autoriõigused.

Mis on soovitatav annus?

Annus peab vastama vastavatele tingimustele. Üksnes siis, kui nii tingimused kui meetod on vastavad, on annus võimalik. Tingimused ja meetodid võivad varieeruda. Võimalusi on mitmeid, kuid need peavad ilmtingimata olema mõlemapoolselt täidetud.

Millal peab *(copy {only} if: < copying acts > / < acts of copying >)* kogemisega eriti ettevaatlik olema?

Kui olete ülemäära tundlik autoriõiguste teema kohapealt. Kui teil puuduvad autoriõigused, või teil on neid liiga palju. Kui olete liiga alternatiivne või liiga normatiivne.

Kui te pole päris hästi kursis järgnevatega - (c) Copyleft liikumine (*All wrongs reserved*) / (K) *All Rites Reversed* / *The (Cooperative) Non-Violent Public License* / *Anti-Fascist MIT License* / *Decolonial Media License 0.1* / jpt.

Mis juhtub kui annus ununeb?

Kui annus ununeb, meenutage niipea kui tingimused meenuvad. Seejärel jätkake sarnaselt varasemale. Korrake. Kopeerige oma eelnevat käitumist mõnel uuel moel. Korrake.

Mis on *(copy {only} if: < copying acts > / < acts of copying >)* võimalikud kõrvalnähud?

Teile võib hakata meeldima teadlik ja teadmatu kopeerimine. Teile võivad hakata meeldima alternatiivsed õigused, konkureerivad võimalikkused. Teie vundament võib kõikuda. Te võite minna asjaga kaasa.

Kui mõni eelnimetatu või muu kõrvalnäht tekitab teis muret, rääkige kellegagi.

Tekst: